

Korupcija kao devijantna i antikulturalna pojava

Korupcija je osebujan fenomen koji se temelji na različitim historijskim i društveno-ekonomskim uslovima u svakoj zemlji. To je, ustvari, aktivnost stara koliko i ljudski rod, tačnije kazano, koliko i politička i ekonomska koordinacija društva. Što se tiče posljedica korupcije, one su uvijek nepredvidljive, u konfrontaciji su sa zakonskim normama, diskutabilna je etička i epistemološka baza u političkom odlučivanju, te ugrožavaju fundamentalne vrijednosti demokratskog sistema. Povrh svega ovoga, korupcija spada u konstrukte kojima je veoma teško odrediti koncept, jer se značenje mijenja u različitom vremenskom, društvenom i političkom kontekstu. Međutim, Joseph Nye je 1967. godine ponudio svoju definiciju korupcije u kojoj kaže: *Korupcija je devijantno ponašanje djelatnika javne uprave (izabраниh i imenovanih) koje nije u skladu s njihovim zadacima po službenoj dužnosti, a primjenjuje se u cilju stjecanja privatnog bogatstva ili statusa pojedinca, uže porodice ili povezane grupe ljudi.*

Korupcija je i proces u kojem najmanje dvije osobe nedopuštenom razmjenom u cilju ostvarivanja vlastitih dobitaka postupaju na štetu javnog interesa i kršeći moralnu i pravnu normu povređuju temelje demokratskog razvoja, pravnu državu i vladavinu prava, tvrdi Derenčinović¹. To uključuje podmićivanje, nepotizam, te zloupotrebu položaja za ličnu korist. U Bosni i Hercegovini ne postoji koncizno zakonsko određenje korupcije, ali se konvencionalno pod tim pojmom podrazumijeva zloupotreba obavljanja dužnosti vlasti, protuzakonito posredovanje, primanje i davanje mita, zloupotreba položaja i ovlaštenja, prikrivanje protuzakonito dobijenog novca i dr.

Relevantno je naglasiti da u korupciji učestvuju barem dvije osobe, te je to sporazumna operacija. Izuzetno je štetna društvena pojava, koja narušava osnovne društvene vrijednosti. U literaturi se navode različite klasifikacije korupcije, a Derenčinović² izdvaja individualnu (Korupcija malih, običnih ljudi, pojavljuje se kao klasično podmićivanje.), sistemsku (Rezultat je specifičnosti jednog određenog sistema koji u cilju održanja ne bira metode i sredstva autonomnog funkcionisanja.), posrednu (Teško se određuje motiv; temelj prakse je: *Podrži moj prijedlog, ja ću podržati tvoj.*), te takmičarsku (Najviše je vezana za svijet sporta.).

Razlikujemo još i administrativnu (nepropisno izdavanje dozvola i potvrda ili omogućavanje izbjegavanja kazni ili plaćanja poreza), uličnu (svako podmićivanje policajaca, carinika, pripadnika poreznih, tržišnih i drugih inspeksijskih službi) ugovaračku (sklapanje štetnih ugovora, konfesija), nepotističku (popunjavanje funkcija u vlasti rodbinom i poznanicima) i političku korupciju (svjesno pripremanje i izglasavanje neadekvatnih odluka; trenutno najaktuelnija vrsta korupcije).

Da li smo se ikada zapitali zašto dolazi do korupcije? Konstantno razmišljamo o tome kao o nekoj pogrešnoj banalnosti, ali često smo i sami dio nje, naravno, upitno je koliko smo zaista

¹ Derenčinović, D. (2001) *Mit(o)korupciji*, NOCCI, Zagreb

² Derenčinović, D. (2001) *Mit(o)korupciji*, NOCCI, Zagreb

svjesni toga. Nekada je čak i podržavamo, smatrajući je neminovnom pojavom. Prvotno, zanimljivo je kako doživljavamo one koji uzimaju mito. Za razliku od ubica ili silovatelja, naprimjer, osoba koja uzima mito je sinonim za sposobnog i snalažljivog čovjeka koji koristi priliku da uzme ono što mu pripada ili što mu je, možda, silom prilika, uskraćeno, uz odbranu da to svi rade.

Korupcija je najprisutnija u prijelaznim društvima, zemljama u tranziciji, tj. novim demokratijama. Svi unutrašnji i vanjski faktori koji utiču na njenu pojavu u svijetu, karakteristični su i za korupciju u Bosni i Hercegovini, osim toga što je slabljenje veza među ljudima, te nepovjerenje građana u zakone i vlast u većoj mjeri karakteristično za BiH nego za druge tranzicijske zemlje. U nekim društvima dosegla je takve razmjere da nalikuje na opasnu patologiju. Kako ističe Derenčinović, korupcija kao *antikulturalna pojava*³: otežava afirmaciju principa vladavine prava kao normativni izražaj principa nejednakosti svih pred zakonom, dovodi do nepovjerenja građana u zakone i vlast, negativno utiče na privredni razvoj, te potiče društvenu i individualnu nejednakost.

Za većinu građana, prijava korupcije je moralna obaveza, a ne pravna. Vrlo je važno i da znamo kome možemo prijaviti korupciju (konkretno u Bosni i Hercegovini) i na koji način. Dakle, korupciju prijavljujemo podnošenjem krivične prijave (usmeno, pismeno ili drugim sredstvom) nekom od antikorupcijskih tijela u BiH (*Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije, Transparency International, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine, Centar za istraživačko novinarstvo* i dr.), mada možemo prijaviti i policiji i drugim sigurnosnim organima, ali svi oni to dostavljaju nadležnim institucijama. Što se tiče obraćanja liderima i vrhovima vlasti, to može biti efikasno, ali nije dobro. Ukoliko tražimo da partija riješi naš problem nepoštivanja državnih zakona u pojedinačnim situacijama, pomažemo jačanje sistema *partijske države*, koja predstavlja jedan od vidova razgranate korupcije.

Vratimo se, nakratko, na krivičnu prijavu i njenu sadržinu. Kao što sam prethodno naglasila, krivična prijava se podnosi usmeno (O usmenoj prijavi sastavit će se zapisnik, a ako je prijava saopćena telefonom, sačinit će se službena zabilješka.), pismeno ili drugim sredstvom. Oko pravnih formulacija, kvalifikacija i forme ne trebamo brinuti, ali preporučljivo je da se detaljno opiše slučaj, priloži što više dokaza ili bar uputi na moguće dokaze. Naposljetku, naglasit ću da nismo dužni da se identifikujemo, što jeste korisno, ali time možemo biti nedovoljno informisani o rješavanju problema. Dakle, u borbi protiv korupcije, relevantno je i znati kako se pravno boriti protiv ovog problema.

Da zaključimo, *korupciju je nemoguće u potpunosti iskorijeniti, ali se može suzbiti političkom voljom, pravnim normama i isticanjem antikorupcijskog svjetonazora* (Caiden, 1988).

³ Derenčinović, D. (2001) *Mit(o)korupciji*, NOCCI, Zagreb

Ali, zašto je bitno učiti o korupciji? Isključivo zato što je obrazovanje mladih iz oblasti antikorupcije, na primjerima prilagođenim njihovom uzrastu, inicijalna kapisla promjene svijesti, pojedinca ili društva, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u svijetu.